

LOTHAR SIEBER¹, WOJCIECH J. CYNARSKI²

¹Komisja Badań Naukowych, Stowarzyszenie Idōkan Polska, Monachium (Niemcy)

²Wydział Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów (Polska)

Walory turystyczne Bawarii w świetle systemowej koncepcji antropologiczno-turystycznej / Tourist qualities of Bavaria (Bayern) in the light of systemic and anthropologic conception of tourism¹

Submission: 16.08.2009, acceptance: 5.10.2009

Słowa kluczowe: Bawaria, walory turystyczne, zabytki, potrzeby wyższe turysty

Celem podjętych badań, analiz i interpretacji jest ukazanie walorów turystycznych landu Bawaria w powiązaniu z zabezpieczeniem odpowiednich potrzeb turysty, urlopowicza lub badacza. Autorzy poszukują odpowiedzi na pytania, co jest tu obiektywnie godne uwagi i jak w wędrowce przez Bawarię zabezpieczyć swe potrzeby wyższego rzędu – estetyczne, poznawcze i samorealizacyjne. Zastosowaną metodą badań jest analiza treści bawarskich albumów i przewodników turystycznych oraz własna obserwacja uczestnicząca. Interpretacja prowadzona jest z perspektywy systemowej teorii turystyki i antropologii turystyki.

Wprowadzenie

Badacze turystyki, jako kulturowego fenomenu, są zasadniczo zgodni, że turystyka podobnie jak sport pełni istotną rolę w procesie integracji europejskiej i szerzej – w procesie kulturowych dialogów i wymian [Cynarski 2004, 2005, 2008; Cynarski, Obodyński 2004]. Z perspektywy nauk społecznych i refleksji humanistycznej turystyka stanowi istotne medium owych procesów wymiany lub integracji. Nieco inaczej wygląda to z perspektywy geograficznej. Przykładowo Collin Michael Hall [2002] na 400 stronach opisuje geografę turystyki i rekreacji w aspektach środowiska, miejsca i przestrzeni. Czy jednak nie najważniejszy w turystyce jest sam człowiek?

Systemowa i jednocześnie antropocentryczna koncepcja teorii turystyki ogniskuje uwagę na samym turyście i jego potrzebach. Założenia tej systemowo-antropologicznej koncepcji zostały ukazane w kilku pracach [Obodyński, Cynarski 2004, 2006a, b]. Stąd spojrzenie humanistyczne i zasadność py-

tania o cele podróży i potrzeby turysty, traktowane jako ważniejsze od aspektu ekonomicznego. Interesujące jest powiązanie celów z wzorami osobowymi ludzi podróży. Zbigniew Krawczyk [2009] wymienia podróżnika indywidualistę i przeciwstawnego mu kolektywistę, turystę masowego i ekstremalnego, eksperymentującego i egzystencjalnego.

Turosu traktuje turystykę nie tyle jako składową kultury fizycznej, co jako fragment kultury wyższej i jednocześnie narzędzie badania kultury. Stara się to czynić zwłaszcza przez powiązanie antropologii kulturowej i pedagogiki [Cynarski 2006a]. Autor ten pisze, że: „*Antropologia turystyki* powstała nie tylko na skutek odczucia braku takiej dyscypliny naukowej, która odkrywałaby rolę turystyki, jako metody badań naukowych, jako zespołu sposobów i sytuacji, umożliwiających zbieranie obserwacji antropologicznych. Dyscyplina ta zrodziła się na skutek uświadomienia sobie przez autora, że przedmiotem szczególnego zainteresowania uczestników wycieczek zagranicznych i krajowych – są nie tylko zabytki, ale przede wszystkim ludzie – mieszkańcy zwiedzanych krajów i regionów, reprezentujący różne typy kultury” [Turosu 2003, s. 8].

Autorzy odnoszą swą refleksję do przestrzeni geograficznej Bawarii [Hall 2002], jej *Sehenswürdigkeiten*, czyli miejsc wartych zobaczenia oraz miejsc będących celem podróży powodowanych

¹ Pracę zrealizowano w ramach działalności statutowej Wydziału Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego – projektów URWWF/S/08 i URWWF/S/09 finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz we współpracy z Komisją Badań Naukowych SIP.

Ryc. 1. Bawaria na tle Niemiec [źródło: Wikipedia]
Fig.1. Bavaria and Germany [source: Wikipedia]

Fot. 1. Zamek Neuschwanstein – widok z frontu [źródło: Wikipedia]
Photo 1. Neuschwanstein Castle – a front view [source:Wikipedia]

jednoznacznie sprecyzowanymi potrzebami. Tu na terenach zamieszkałych od VI wieku przez Bawarów europejski lub globalny turysta spotyka historyczną krainę i zamieszkujących ją ludzi, którzy (poza wielokulturowym Monachium) trwają przy swej wielowiekowej kulturze.

Ten największy dziś i najbogatszy niemiecki land (ryc. 1, powierzchnia: 70 549,44 km²) od 1180 r. do 1918 r. rządzony był przez członków dynastii Wittelsbachów, przy czym od 1806 r. Bawaria była względnie samodzielnym królestwem.

Wybrane bawarskie zamki

Ludwig II Bawarski zbudował zamki *Neuschwanstein* (niem. Nowy Łąbędzi Kamień, w latach 1869-1886), *Linderhof* (Lipowy Dwór, 1874–1878) i *Herrenchiemsee* (od nazwy jeziora, 1878–1886). Są to bajeczne zamki w bajkowym otoczeniu jezior i flory. Natomiast np. *Hohenschangau* jest królewskim zamkiem jeszcze z epoki niemieckiego romantyzmu [Guide Book br.].

Michael Petzet i Gerhard Hojer [1998, s. 28] zachęcają do obejrzenia malowidła ściennego ze św. Jerzym zabijającym smoka, które znajduje się w Sali tronowej **zamku Neuschwanstein**. Z kolei album Juliusa Desinga namawia, aby w tym samym królewskim zamku obejrzyć obraz „Sigurt w walce ze smokiem” (zabija go nb. walcząc pieszo, mieczem w serce) [Desing 1992, s. 15]. Co roku przybywa tu ponad milion osób. Zwiedzanie zamku trwa ok. 35 minut, dostępne do zwiedzania są m.in.: pomieszczenia dla służby, sala tronowa, sypialnia króla i największa z komnat – sala śpiewaków. W czasie wycieczki w zamkowych wieżach pokonuje się 165 stopni w górę i 181 w dół, co jest niezłym ćwiczeniem rekreacyjnym. Wskazany zamek (fot. 1), położony nad przełomem rzeki Pollak w Al-

pach Bawarsko-Tyrolskich, na pograniczu Niemiec i Austrii (dwa kilometry od Hohenschwangau), był ulubionym miejscem pobytu króla Ludwika II. Zamek Neuschwanstein stanowi dziś jeden z najwspanialszych zabytków Bawarii. Był też pierwowzorem dla zamku w Disneylandzie.

Na zamku *Linderhof* koniecznie trzeba zwiedzić gabinety liliowy i różowy oraz zobaczyć pawilon i sztuczny gejzer. Z kolei muzeum zamku *Herrenchiemsee* oferuje zwiedzenie Wyspy Kobiet (*Fraueninsel*), pałacu *Inselführer* i ogrodu nad jeziorem [Schmid, Knirr 2008]. Zapewne oryginalną atrakcją są ogrody różanej wyspy na jeziorze Starnberger [Schmid *et al.* 2006]. Z kolei Hojer i Schmid [1997] zachęcają do zwiedzenia barokowego, XVII-wiecznego zespołu pałacowego i ogrodów Nymphenburg – zamku (bawarskich) nimf – w Monachium.

Gerhard Schober [2005] opisuje zamki w Krajinie Pięciu Jezior (*Fünfseenland*). Właściwie chodzi o dwa południkowo rozciągnięte jeziora. Znajdują się tu zamki: Seefeld, Mühlfeld, Possenhofen, Garotshausen i kilka innych ciekawych budynków. Album Schobera zawiera stare ryciny, pejzaże, mapy, stare i aktualne fotografie, portrety dawnej arystokracji zamieszkującej opisywane zamki, pałace i dwory oraz zdjęcia wnętrz.

Sztuka sakralna

Sztuka sakralna Bawarii to zwłaszcza średnio-wieczne katolickie kościoły. Godna zwiedzenia jest zwłaszcza bazylika w Markt Indersdorf, pochodzącego z XII wieku klasztoru Augustynów i z relikwiami czterech świętych męczenników. W szóstym tomie IRK-MC W.J. Cynarski [2006b] przedstawia zdjęcia z tej bazyliki i opisuje powód włączenia tej destynacji do programu turystyki stu-

dyjnej i stażu sztuk walki (spojrzenie na korzenie kultury i tożsamości Starego Kontynentu).

W Altötting znajduje się jedno z najważniejszych w Europie sanktuariów kultu maryjnego. Ponadto warto polecić uwadze osób zainteresowanych sztuką sakralną lub turystyką pielgrzymkową kościół parafialny w Weichs z przepięknymi freskami na ścianach i suficie oraz złożonymi rzeźbami na ołtarzach. Osobną atrakcją są uwzględniane w przewodnikach turystycznych stare kościoły z rzeźbami w drewnie, jak we wsi Die Wies. Jest to dziedzictwo artystyczne porównywalne z kunsztem Wita Stwosza.

Od pontyfikatu papieża Benedykta XVI liczba turystów odwiedzających Markt am Inn wzrosła – według wypowiedzi burmistrza tego miasta dla „Panoramy” [TVP2 2006] – 100-krotnie, z 2000 do 200 000 rocznie. Wierni chcą zobaczyć dom Josepha Ratzingera, spróbować papieskich ciasteczek etc.

Alpy i Górna Bawaria

Michael Pause stwierdza, że „Alpy są *Spielplatz Europas*”, czyli europejskim miejscem gry, zabawy, sportu i rekreacji [ADAC *Sommer Guide Alpen* 2005, s. 5]. Uprawiane są tu różne sporty ekstremalne, jak narciarstwo, spływy kajakowe i pontonowe, loty na parolotniach, wspinaczka, ale też formy rekreacji zupełnie nieekstremalne, jak golf [ADAC *Sommer Guide Alpen* 2005, s. 42-43].

Hans F. Nöhbauer [2001] sławi Górną Bawarię – Oberbayern. Proponuje przy tym trasy wycieczek turystycznych. Przykładowe trasy przebiegają przez Garmisch-Partenkirchen – miejscowość słynną ze sportów zimowych (miejsce zimowych Igrzysk Olimpijskich 1936 r.), uzdrowisko Bad Tölz, Walhallę nad Dunajem. Uroku dodają przepiękne krajobrazy.

„Dla przedstawicieli klasy średniej w Bawarii coraz częstszą rozrywką jest rekreacyjne jeździectwo. (...) Rekreacja konna łączy się z ‘usportowioną turystyką’ i turystyką konną” [Blumentritt, Cynarski 2008].

Oczywiście jest to jedynie mały fragment obrazu bawarskiej części Alp, których szerszy opis wymagałby osobnego, obszernego studium [por.: Warszńska 2000; Kruczek 2008].

Architektura i folklor

Na liście światowego dziedzictwa kultury UNESCO znajdują się następujące zabytki: 1) rezydencja biskupów Würzburga (od 1981 r.); 2) kościół pielgrzymkowy w Wies (od 1983 r.); 3) stare miasto

w Bambergu (od 1993 r.); 4) część retycka limesu górnogermańsko-retyckiego (od 2005 r.); 5) stare miasto w Ratyzbonie – m.in. Most Kamienny, Katedra Św. Piotra (od 2006 r.).

Eva Strauss wymienia, jako miejsca godne uwagi, m.in. pamiątkowe kolumny upamiętniające zamek Wittelsbacha i hrabiów von Wartenberg [2003, s. 181], Park archeologiczny w Herrsching [s. 76–78] i pamiątkowy krzyż poświęcony królowi Ludwikowi II w Starnberger See [Strauss 2003, s. 88–90]. Pewną atrakcją są angielskie ogrody w samym Monachium z dość ciekawą Chińską Wieżą [Schmid, Rhotert, Palten 1989]. Ale zapewne rzeczywiście warto zobaczyć opisaną przez Manfreda F. Fischera i Sabine Heynn [1997] brązową figurę Bawarii z mieczem, wieńcem i lwem wysokości 16 m – patronki landu. To być może najbardziej znany pomnik w Monachium.

Rudolf von Bitter [1994] określa Bawarię jako krainę spędzania urlopów. W jego książce znajdziemy kościół Wieskirche z wystrojem wnętrza charakterystycznym dla stylu rokoka, fortecę Marienberg nad Menem z ok. 1800 roku, ale także pomnik techniki i sportu – Olimpiapark w Monachium.

Trudno przecenić **znaczenie folkloru** jako magnes turystycznego. Pieśni i tańce, stroje, gry i zabawy, obyczaje ludowe, ludowa architektura (skanseny) i kuchnia [por.: Ďuriček 2007, s. 49] tego landu są rzeczywiście oryginalne i ciekawe. Wiele zwyczajów związanych jest z powszechnym w Bawarii katolicyzmem i wielowiekową tradycją kultury chrześcijańskiej. Warto wymienić *Fasting* (zapusty) i wiele rodzajów pączków, oponek i innych specjalnych wypieków. Z kolei święto piwa – **Oktoberfest** – jest wielkim festiwalem firm browarniczych, smakoszy piwa i zwłaszcza atrakcją dla turystów. Już przed wiekami mnisi Paulini produkowali w Monachium piwo. Bawaria jest krajem piwa, a Monachium – piwną stolicą, zwłaszcza podczas wspomnianego słynnego festiwalu piwa, który tradycyjnie odbywa się we wrześniu (już od 1811 roku) i jest największą imprezą tego typu na świecie. Początek festiwalu jest wyznaczany na dwa tygodnie przed pierwszą niedzielą października, a świętowanie trwa dwa tygodnie (dokładnie od piątku do niedzieli, czyli 17 dni).

Turystyka naukowa i turystyka sztuk walki

Monachium jest dziś wielkim centrum handlowym i kulturalnym, miejscem spotkań światowych przywódców politycznych, ludzi biznesu, licznych kongresów. Położona nad rzeką Isar stolica Bawarii – miasto mnichów (niemiecka nazwa *München* pochodzi od „mnisi”) – jest nowoczesne i wielobarw-

ne. Jest ważnym centrum naukowym i w dziedzinie sztuk walki. Tu znajduje się m.in. światowa centrala Idokanu i stylu *zendō karate tai-te-tao*, czyli tzw. *honbu*, w którym odbywają się seminaria i staże szkoleniowe kilku organizacji sztuk walki [Cynarski 2006b; Blumentritt, Cynarski 2008].

Przykładowo W.J. Cynarski realizuje od stycznia 1993 r. swą systematyczną turystykę sztuk walki między Rzeszowem a Monachium dla praktycznych studiów sztuk walki w „Jiu-Jitsu und Karate Schule L. Sieber” oraz dla celów naukowo-badawczych. Tego rodzaju wyjazdy i pobyty zawierają w sobie także inne elementy turystyki kulturowej, jak wskazane wyżej zwiedzanie pomników sztuki sakralnej lub „pomników” techniki.

Bawaria, zwłaszcza Monachium i niewielka miejscowość Weichs, to ważne centra na europejskiej mapie sztuk walki i destynacje **turystyki sztuk walki** [Sieber, Cynarski, Litwiniuk 2007; Cynarski 2009]. Z drugiej strony stolica Bawarii posiada dwa duże uniwersytety, dobrze wyposażone biblioteki, centra badań i rozwoju technologii (firmy BMW i inne), stanowiąc ważny ośrodek nowoczesnej myśli humanistycznej, scjencystycznej (nauki przyrodnicze) i technicznej.

Podsumowanie

Bogactwo doznań estetycznych i walorów poznawczych zapewnić powinny osobie zainteresowanej historią i sztuką wskazane wyżej zabytki – zamki, pałace, kościoły. Osoba poszukująca spełnienia duchowego znajdzie w Bawarii liczne obiekty kultu stanowiące cel jego pielgrzymki. Amatorzy emocji adrenalinowych korzystać mogą z ofert turystyki konnej i różnych form turystyki sportowej z górską włącznie. Potrzeby poznawcze odnoszone do kraju i ludzi, folkloru i tradycji można zrealizować podczas dużych imprez, jak opisany festiwal piwny, oraz samemu poszukując ciekawych miejsc – jak wskazane w powyższym tekście. Turysta wyjeżdżający dla studiów, jak turysta sztuk walki lub badacz-naukowiec, ma możliwość spełnić swe marzenia i osiągnąć cele samorealizacji w danej dziedzinie. Natomiast w każdym bodajże przypadku poznanie obcego kraju wzbogaca turystę i **przyczynia się do lepszego wzajemnego zrozumienia, kulturowego dialogu i zbliżenia** – osób przyjezdnych i miejscowych.

Bogata oferta odnosząca się do wymienionych atrakcji zadowolić powinna zarówno podróżnika indywidualistę, jak i kolektywistę, turystę masowego i ekstremalnego, eksperymentującego i egzystencjalnego. Pobyt w Bawarii pozwala zapewnić nie tylko rozrywkę i rekreację turysty, urlopowicza

lub badacza, ale też realizację jego potrzeb wyższego rzędu.

Bibliografia

1. ADAC Sommer Guide Alpen (2005), ADAC Buch, München.
2. Bitter R. von (1994), *Urlaubsland Bayern*, Bruckmann, München.
3. Blumentritt B., Cynarski W.J. (2008), *Budō – Seminarium: „Metodyczne i naukowe aspekty budō w praktyce i teorii”*, Monachium, 4–11.02.2007, IRK-MC, t. 8, s. 268–271.
4. Cynarski W.J. (2004), *Symposium EASS – „Sport i Turystyka w procesie integracji europejskiej”*, „Gazeta Uniwersytecka Pracowników i Studentów UR”, nr 5, s. 6.
5. Cynarski W.J. (2005), *I Międzynarodowa Konferencja EACE Tourism towards European integration and globalisation*, „Gazeta Uniwersytecka Pracowników i Studentów UR”, nr 7, s. 16–17.
6. Cynarski W.J. (2006a), *W kierunku antropologii turystyki* [w:] A. Andrusiewicz [red.], „Polska i jej wschodni sąsiedzi. Studia Wschodnioznawcze”, t. 7, UR, Rzeszów, s. 212–215.
7. Cynarski W.J. (2006b), *Podróż do honbu i staż idōkan budō (przykład turystyki samokształceniowej)*, IRK-MC, t. 6, s. 365–370.
8. Cynarski W.J. (2008), *Spotkania, konflikty, dialogi. Analiza wybranych obszarów kultury fizycznej i turystyki kulturowej*, UR, Rzeszów.
9. Cynarski W.J. (2009), *Rozdział XIV. Turystyka sztuk walki* [w:] K. Buczkowska, A. Mikos von Rohrscheidt [red.], *Współczesne formy turystyki kulturowej*, t. 1, AWF, Poznań, s. 346–359.
10. Cynarski W.J., Obodyński K. (2004), *Introduction* [in:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [eds.], *Tourism and Recreation in the Process of European Integration*, PTNKF, Rzeszów, pp. 5–7.
11. Desing J. (1992), *Königsschloss Neuschwanstein. Der König und sein Schloss*, Wilhelm Klenberger GmbH, Lechbruck.
12. Ďuriček M. (2007), *Vademecum turizmu a rekreácie*, autoedycja, Rožňava.
13. Fischer M.F., Heynn S. [red.] (1997), *Ruhmeshalle und Bavaria*, Bayerische Verwaltung, München.
14. Guide Book *Neuschwanstein and Hohenschwangau*, Kienberger, Lechbruck/Ostallgäu, br.
15. Hall C.M. (2002), *The geography of tourism and recreation: environment, place and space*, Routledge, London.
16. Hojer G., Schmid E.D. [red.] (1997), *Nymphenburg – Schloss, Park und Burgen*, Bayerische Verwaltung der staatlichen Schlösser, Gärten und Seen, München.
17. Hojer G., Schmid E.D. (1999), *Schloss Linderhof*, Bayerische Schlösserverwaltung, München.
18. Krawczyk Z. (2009), *Wzory osobowe ludzi podróży* [w:] Z. Krawczyk, E. Lewandowska-Tarasiuk, J.W. Sienkiewicz

- [red.], *Człowiek w podróży*, Almamer WSE, Warszawa, s. 17–30.
19. Nöhbauer H.F. (2001) *Oberbayern. Forblid-Reise vom Allgäu bis zum Bayerischen Wald*, Zelthen-Panorama Berlag, Köln.
20. Obodyński K., Cynarski W.J. (2004), *System paradigm of the theory of tourism* [in:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [eds.], *Tourism and Recreation in the Process of European Integration*, PTNKF, Rzeszów, pp. 19–24.
21. Obodyński K., Cynarski W.J. (2006a), *The theory of tourism in system formulation* [in:] J. Kosiewicz [ed.], *Environmental Differentiations of Tourism*, Economical and Technical College, BK, Legionowo, pp. 17–29.
22. Obodyński K., Cynarski W.J. (2006b), *Teoria turystyki w ujęciu systemowym* [w:] J. Kosiewicz, K. Obodyński [red.], *Turystyka i rekreacja. Wymiary teoretyczne i praktyczne*, UR, Rzeszów, s. 19–27.
23. Kruczek Z. (2008), *Europa. Geografia turystyczna*, Prokonia, Kraków.
24. „Panorama” (TVP 2), wypowiedź burmistrza Markt am Inn z września 2006 r.
25. Petzet M., Hojer G. (1998), *Schloss Neuschwanstein*, Bayerische Verwaltung, München.
26. Schmid E.D., et al. (2006), *Roseninsel im Starnberger See*, Bayerische Schlösserverwaltung, München.
27. Schmid E.D., Knirr K. (2008), *Herrenchiemsee. Museo en el Monasterio de los canonigos augustinos. Polocio Realy Museo del Rey Luis II*, Bayerische Schlösserverwaltung, München.
28. Schmid E.D., Rhotert S., Palten W. (1989), *Englischer Garten München*, Bayerische Schlösserverwaltung, München.
29. Schober G. (2005), *Schlösser im Fünfseenland. Bayerische Adelsitze rund um den Starnberger See und den Ammersee*, Oreos, Waakirchen.
30. Sieber L., Cynarski W.J., Litwiniuk A. (2007), *Zaistnienie turystyki sztuk walki*, IRK-MC, t. 7, s. 167–173.
31. Strauss E. [red.] (2003), *Fundort Geschichte Oberbayern. Ausflüge in die Vergangenheit*, Ars Vivendi, Codolzburg.
32. Turos L. (2003), *Antropologia turystyki*, Ypsilon, Warszawa.
33. Warszzyńska J. [red.] (2000), *Geografia turystyczna świata*, WN PWN, Warszawa.

Key words: Bayern (Bavaria), touristic value, monuments, tourists higher needs

Summary

Objectives and approach: The aim of the undertaken research and explication was to show tourist attractions of Bavaria in connection with providing suitable needs (particularly those esthetical, cognitive and self-realization ones) of a tourist, a holiday-maker or a researcher. The authors are looking for the answers to the questions what is there objective, worth attention as well as how to provide for the higher degree needs while travelling throughout Bavaria.

Methods: The research method used here is the analysis of albums, guidebooks and one's own participatory observation. The interpretation is conducted through the system theory of tourism and anthropology of tourism perspective.

Results and conclusions: It is affirmed that a varied offer of the mentioned tourist attractions of Bavaria should please the individual and collectivist, mass, extreme, experimental, and existential tourists equally. Staying in this country provides entertainment and recreation for a tourist or a researcher as well as enables realization of the higher needs.

In addition, getting to know a foreign country enriches a tourist and contributes to better understanding, cultural dialogue and closer contact of the visitors and local inhabitants.